

Denne artikkelen kan kopieres fritt og viderefremidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Kaféen på Meieribakken

Av Asbjørn G Johansen

Alle nålevende Jonsvannsbygger som hører til førkrigsgenerasjonen, husker enda den koselige lille kaféen på Meieribakken, eller Osbakken som den nå heter. Den var et kjært og populært samlingssted for bygdas ungdom fra 1930-tallet og til den ble nedlagt i midten av 1960-årene. Den fungerte ikke bare som kafé, men var også på en måte bygdas kultur- eller grendahus. Kaféens innehaver, Andrea Aae, var svært imøtekomende. Det var aldri nei i hennes munn når noen var oppradd for et lite møterom. Det lille kafélokalet ble velvilligst stilt til disposisjon for både private foreninger og andre som måtte ha behov for et sted å være. Den 29. januar 1939 så bl.a. det nåværende Jonsvatnet idrettslag dagens lys i det knøttlille kafélokalet på Meieribakken.

Den spede begynnelse

Det hele begynte i all beskjedenhet sommeren 1925 med en liten kiosk eller brushytte, som det het på den tiden. Andrea Aae hadde vært på besøk hos sin søster som hadde hytte i Røstadbakken. På hjemturen derfra ble hun stående og vente på bussen på Meieribakken. Her ble hun oppmerksom på et lite innhugg i terrenget på høyre side av veien som ville egne seg som tomt til en liten kiosk. Bussholdeplass og veikryss var her sam-

let på ett sted, noe som ville gi kiosken en "strategisk" beliggenhet.

Med sin erfaring som kioskdame i Aktiebryggeriets utsalgssted ved Storsvingen i Fjellsæterveien så hun straks muligheten på Meieribakken. Jonsvatnet, og især hyttekonsentrasjonene på Vikeraunet og i Røstadbakken, var på den tiden populære tur- og feriemål for mange trondheimere. En primitiv bussforbindelse var eneste "kjørbare" reise-måte for folk flest. Mange benyttet også apostlenes hester eller sykkel når de skulle på tur. Alle disse måtte passere Meieribakken, som dermed burde være midt i blinken for en kiosk. Også andre turfolk som hadde Jonsvatnet som reise-mål, enten for bading, fiske eller kaffekos, måtte passere Meieribakken både til og fra. Kundegrunnlaget for en kiosk var derfor til stede i tilstrekkelig monn, og Andrea Aae lot ikke denne sjansen gå fra seg.

Hun tok kontakt med grunneieren, Eilif Solem, og en leiekontrakt kom raskt i stand. Sammen med sin ektefelle, møbelsnekkermeister Peder Aae, satte de opp en enkel liten brushytte. Allerede fra første åpningsdag ble den en populær "institusjon" på Meieribakken. Den hadde åpent hver helg i sommerhalvåret, men var stengt om vinteren.

Kaféen blir bygd

Andrea Aae ga seg ikke med dette. Hun hadde lenge gått med planer om å starte med egen kafé, så hun var på utkikk etter et passe sted som kunne egne seg til dette formål. Hun behøvde heldigvis ikke å dra så langt av gårde for å finne den rette plassen. Rett over veien der kiosken sto, var det et lite platå som ville egne seg utmerket til tomt for et lite hus. Hun sporet opp eieren, som opprinnelig hadde planer om å bygge hytte på tomten. På grunn av familiære forhold ble hytteplanene droppet, så han var mer

enn villig til å selge til ekteparet Aae. Så snart de nødvendige overdragelsespapirer var ordnet og offentlig byggetillatelse innhentet, tok byggearbeidet til. Et lite kombinert kafé- og bolighus ble reist på rekordtid, og kaféen kunne åpne sin dør for de første gjester sommeren 1929. Eiendommen fikk navnet Osbakken. I likhet med kiosken ble kaféen allerede fra starten et populært treffsted for både bygdefolket og de mange veifarende.

Dette bildet viser det originale Osbakkenhuset. Bemerk at kaféskiltet på nordveggen er skrevet med C, som var vanlig på den tiden. På faget til sitt søskenbarn Hildur Leuten sitter Aaes lille datter Bodil. Er det andre som kjenner seg igjen? Bildet er tatt i 1930.

Med sin solrike beliggenhet og utsikt til Vikerauntjønna som på forsommeren kranes av tusener hvite vakre vannliljer, og med Estenstadmarka som dekorativt bakteppe, kunne ikke kaféen på Meieribakken ha fått en bedre plassering. Ekteparet Aaes kunstneriske sinnelag var nok en medvirkende årsak til valg av tomt for sitt fremtidige hjem.

Det var ikke så enkelt å drive en liten landsens kafé i de harde trettiåra. Infrastruktur var et ukjent begrep, så både vann, vei og kloakk måtte ordnes privat. Elektrisiteten var ennå ikke kommet til Jonsvatnet. Belysningen måtte derfor ordnes ved hjelp av parafinlamper. Først i 1938 kom strømmen til Meieribakken og det nærliggende området. Dette lettet selvfølgelig hverdagen for folk flest, men aller mest for den som skulle drive et bevertningssted som var åpent for publikum.

Både kiosken og kaféen ble drevet parallelt, men med ulike åpningstider. Kiosken var som kjent bare åpen i helgene sommers tid, mens kaféen holdt åpent alle dager hele året, slik at folk kunne stikke innom når det skulle være, for å få seg en kopp kaffe eller kjøpe tobakk, sjokolade, brus eller andre typiske kafévarer på den tid. Kaféens desidert mest populære ”produkt” blant oss unge var Hybert Sands fantastiske valnøttkake. Den var uten tvil laget av bare utsøkte naturlige råvarer fri for emulsjoner og alle former for kjemiske tilsetninger, som moderne produkter er fullpakket

av. Kioskens favorittprodukt var fru Aaes hjemmelagde iskrem. Hun hadde et svare strev med å følge opp etterspørselen på varme sommerdager. Også her var det førsteklasses råvarer som var hemmeligheten ved dette herlige produkt. Hvor finner vi maken i dag, tro? Ikke vet jeg. En liten is kostet 10 øre per stykk og en stor 25 øre. Prisen på de andre kioskvarerne var tilsvarende komfortable. En flaske brus kostet 40 øre, og du kunne kjøpe 100 ett-øres sjokolader for en krone. Vi må ikke glemme i denne sammenheng at en ungdom som var så heldig å ha en jobb, sjelden tjente mer enn en krone om dagen.

Så kom krigen i 1940

Da krigen kom til Norge den 9. april 1940, fungerte kafélokalet på Meieribakken som et samlingssted for panikkslagne trondheimsfolk som hadde rømt fra hjemmene sine av redsel for allierte bombeangrep. Tyskerne hadde fra første okkupasjonsdag opprettet provisoriske stillinger i hele midtbyen. Det var nettopp disse som var årsaken til folks panikk. De gjorde regning med at våre allierte venner ville sette inn bombeangrep mot slike mål. Heldigvis skjedde ikke dette, så etter noen dager kunne folk dra hjem til sitt, uten fare for krigshandlinger i sitt nærmiljø.

I 1941 begynte matmangel og begrenset tilgang på andre fornødenheter å gjøre seg gjeldende. Spesielt gikk dette utover de såkalte unødvendige levnetsmidler som bl.a. sjokolade og andre sukkerhol-

dige produkter som brus og konditorvarer. Kaffen ble strengt rasjonert og gradvis erstattet med brente kornsorster eller såkalte surrogater. Hybert Sands herlige valnøttkake forsvant. I stedet fikk vi et svart og lite delikat produkt med fyll som smakte en mellomting mellom klister og kusirup. Merkelig nok ble vi etter en tid, og med mange forsøk, tilvent dette kuriøse bløtkakeproduktet, så fru Aae hadde mer enn nok å gjøre i helgene med å servere glupske ungdommer denne ”delikatessen”.

Det vanlige husholdningsbrødet gjennomgikk også en forvandling fra det spiselige til det nærmest uspiselige. Det var like svart og ubestemmelig i sin substans som Hybert Sands bløtkakekomposisjon. Magen protesterte høylydt mot dette nye brødproduktet, og en stående replikk var: ”Har du hørt det nye brødet”.

Krigsatmosfæren og den konstante spenningen som gjennomsyret det norske folk under hele krigen, var også en del av kafélivets hverdag. Kaféen på Meieribakken var heller ikke noe unntak i så måte. Vi møttes ikke lenger her bare for kaffekosens skyld, men også for å utveksle og snappe opp krigsnyheter. I likhet med andre lokalsamfunn var også Jonsvatnet godt forspent med ulovlige radioapparater. Ferske nyheter fra Toralv Øksnevad, eller stemmen fra London, som han ble kalt på folkemunne, var alltid et populært samtaleemne. Utveksling av slikt forbudt nyhetsstoff var

ikke uten en viss risiko, så vi måtte være ytterst varsomme med våre samtalepartnere. Så snart magefølelsen fortalte oss at vedkommende ikke spilte med åpne kort, dreide vi samtalen over på et mer nøytralt emne. Det samme skjedde hvis en av herrefolket eller en lokal nazist viste sitt kontrafei i døråpningen.

Kaféen på Meieribakken var med andre ord et åpent vindu ut mot et krigsherjet Europa og som et ventilasjonsanlegg for våre frustrasjoner, som kunne være slit-somme nok å bære alene. Fikk vi dele disse med likesinnede over en kopp surrogatkaffe ved et lite bord i et skjermet lite kafèlokale, var dette mentalhygiene på sitt aller beste i en vond tid. Enda gjør det godt å tenke tilbake på disse sammenkomstene.

Kaféen i etterkrigstiden

8. mai 1945 – julaften, påskeaften og 17. mai på en og samme dag - det var slik vi alle følte det da freden i Norge ble proklamert. 400 000 tyskere hadde kapitulert og lagt ned våpnene, og fem års okkupasjon var slutt. Det utrolige var hendt – vårt kjære Norge var igjen et fritt land. Etter en turbulent overgangstid falt hverdagen langsomt tilbake til mer normale rutiner. Kaféen på Meieribakken ble igjen vårt faste møtested i helgene, og vi så alle frem til den dagen da vareutvalget igjen ble ”spiselig”, og at god, ekte kaffe ble å få kjøpt, på samme måte som før krigen. Etter hvert som mattilførselen normaliserte seg, ble kafébesøket mer attraktivt, og vi gledet oss

over at praten kunne foregå fritt og utvunget, men aktpågivenheten fra krigsårene satt lenge i. Vi merket det hver gang det kom et fremmed menneske inn gjennom kafédøra. Da så vi på hverandre med det samme usikre blikk som preget oss under "krigssamtalene".

Også møteaktiviteten gjorde sitt inntog igjen etter en forbudt periode under krigen. Den 13. november 1946 startet Jonsvatnet sanitetsforening med spebarnskontroll i kafélokalet på Meieribakken. Dette var et nytt og populært tiltak for bygdas spebarnsforeldre. Unge mødre fra hele Jonsvannsområdet møtte frem med sine håpefulle. De fikk dem både målt, veid og saumfart etter alle legekunstens regler av den da så kjente barnelegen Else Ouren Stokke. Dette ut-

Dette bildet viser Andra Aae foran kaféens boligdel. Bildet er tatt sommeren 1945, og viser en glad og fornøyd kafévertinne etter vel overstått krig.

merkede tiltaket hadde nok sin betydning både medisinsk og sosialt for de mange stolte mammaer som møtte frem med sine kjære små. Andrea Aae, som selv var en trofast sanitetskvinne, var både stolt og glad over dette tiltaket. Stor ære til Jonsvatnet sanitetsforening for dette prisverdige initiativ. Spebarnskontrollen fortsatte helt frem til 1955 i det lille kafélokalet på Meieribakken. Senere var den et par andre steder til den i 1974 havnet på Jonsborg.

Jonsvatnet yngre sanitetsforening var også en tid "leietaker" hos fru Aae. Fra 25. februar 1958 til 13. april 1961 holdt foreningens barnegruppe "Vårblomsten" arbeidsmøter på kaféen. Flittige små jentehender strikket, broderte, sydde og vevde små ting som ble utloddet. Inntekten av dette arbeidet gikk uavkortet til Trondsletten behandlingshjem for barn med cerebral parese. I dag er disse småjentene godt voksne damer, men de husker sikkert hyggestundene i kaféen på Meieribakken med glede. Et typisk sanitetskvinnetiltak som dette er den rene "sentrumsblink" for små sjeler.

En lokal bridgeklubb benyttet også kaféen til sine spillekvelder. Dette viser at kaféen på Meieribakken var et naturlig krypinn for ulike aktiviteter. Den fylte et stort lokalt behov for å ha et sted å være utenom den hjemlige arne. Lokalets størrelse begrenset riktignok antallet som kunne være til stede på samme tid, men der det er hjerterom, er det også

husrom. Denne regelen var Andrea Aae flink til å etterleve.

Fra midten av 1950-tallet og til slutten av 1960 skjedde det en rivende utvikling på kommunikasjonssektoren. Stadig flere privatbiler viste seg på veien, og travelheten hos folk økte proporsjonalt med bilbruken. Det var derfor stadig færre og færre som hadde tid til å stoppe på Osbakken, som Meieribakken nå skulle hete. Kaféen ble mindre brukt. Andrea Aae var selv blitt eldre, så det var naturlig for henne å avvikle kafédriften. Avviklingsprosessen skjedde gradvis, men i 1965 var det definitivt slutt. Kaféen på Meieribakken var blitt historie. Enda lever det mange som med glede husker Andrea Aae og hennes koselige lille landsens kafé. Brushytta på "bakken" ble revet allerede under krigen, da tilførselen av kioskvarer tørket ut.

Selve eiendommen "Osbakken" er i de beste hender ved at et av ekteparet Aaes barnebarn bor der med sin familie. Huset er forlenget med en del, men alle som i sin tid besøkte kaféen, vil kjenne seg igjen. Både fasongen og fargen på huset er nærmest uforandret fra Andrea Aaes tid. I stedet for kafé drives det nå en mindre snekkerbedrift under navnet Nidaros Trevare på eiendommen. At det fortsatt drives en eller annen handelsvirksomhet fra eiendommen Osbakken, er nok uten tvil helt i samsvar med Andrea Aaes ønske. Hun var av legning en "merkantil" person, som var levende opptatt av handelsvirksomhet så lenge hun levde.

Kilder: Familie, tidligere kunder, Jonsvatnet sanitetsforening

Fotografiene er utlånt av Asbjørn G. Johansen.

Dette bildet viser brushytta på Meieribakken. Det er tatt på etterjulsvinteren 1941. Ekteparet Aaes datter, Bodil, poserer for fotografen.